

8. Ryszka L. *Związek osobowości matki a zachowania osobowościowe córki* // Praca magisterska, promotor prof. dr hab. Tatiana Senko, Uniwersytet Śląski w Katowicach, 2008.

9. Sciskoł O. *Analiza konfliktu pokoleniowego pomiędzy matką a córką* // Praca magisterska, promotor prof. dr hab. Tatiana Senko, Uniwersytet Śląski w Katowicach, 2009.

10. Wyrobek A. *Postawy rodzicielskie matek a kształtowanie się zachowań osobowościowych dzieci* // Praca magisterska, promotor prof. dr hab. Tatiana Senko, Uniwersytet Śląski w Katowicach, 2009.

Маліцька Л.Б.

Психологічні особливості аутичних розладів

Аутичні розлади відносять до специфічно викривленого психічного розвитку. При такому типі розладів спостерігається сполучення загально низького рівня розвитку психіки, затримки, ушкодження або прискорення розвитку окремих психічних функцій. На перший план виступає виражена асинхронія психічного розвитку, що зустрічається при процесуальних, спадково обумовлених захворюваннях. До аутичних розладів психіки відноситься ранній дитячий аутизм (РДА). Він характеризується нерівномірністю розвитку психіки з ушкодженням переважно соціально - міжособистісного сприйняття та функцій спілкування.

Перші прояви РДА спостерігаються у дитини в віці до року: у немовля пізно з'являється «комплекс поживлення», воно не фіксує погляд на обличчях, при цьому звертає увагу на предмети; може бути негативна реакція на позу при годуванні. Моторний розвиток відрізняється своєрідністю: дитина на руках у матері може бути або млявою, або занадто напруженою. Формування навичок ходіння запізнюється. Часто відмічаються ускладнення ходи: ходіння на пальцях, розмахування руками, підстрибування. В подальшому розвиток дитини залежить від рівня розладів емоційної адаптації.

Причинами виникнення РДА можуть бути спадкові фактори: в багатьох випадках батьки або інші родичи дитини мають невротичні розлади психіки, шизофренію. На думку Б.Б.Беттельхейма, аутизм може виникати як реакція на пригнічення дитини з боку матері, її емоційну байдужість. В дослідженнях В.Є.Когана розглядається можливість вважати причиною РДА органічне ураження мозку (переважно лівої півкулі, в тому числі мовленевих зон). Дослідження дитячого аутизму проводилися В.В.Лебединським, О.С.Нікольською, Є.Р.Баєшною, М.М.Либінич та іншими науковцями. За результатами досліджень були визначені і запропоновані в якості класифікаційної шкали чотири групи дітей з аутизмом в залежності від інтенсивності уражень базальної афективної сфери.

1 група РДА – найбільш важка ступінь уражень. Спостерігається польова поведінка: дитина бездумно переміщується у просторі кімнати, може залазити на меблі, стрибати з стільців. Емоційний контакт з дорослим відсутній, реакція

на зовнішні і внутрішні подразники слабка. Обличчя здебільшого зберігає стан глибокого спокою. Мовлення відсутнє, але розуміння мови отчуючих може бути без ускладнень. Діти уникають сильних стимулів: шуму, яскравого світла, гучних розмов, дотиків. Ці подразники можуть викликати страх. Виражені явища пересичення. Мета цього типу емоційної регуляції є збереження себе від впливу зовнішнього світу та намагання перебувати в емоційному комфорті.

2 група РДА – відрізняється більшою активністю. Дитина реагує на фізичні відчуття (голод, холод, спрага, біль). Діти активно вимагають збереження постійності в оточуючому середовищі: однакової їжі, постійних маршрутів прогулянок, вони важко переживають переставлення меблів, зміну одягу. При наявності таких змін діти відмовляються від їжі, можуть втрачати навички самообслуговування. Прояви таких станів помітні з 2-3 років. У цих дітей спостерігаються стереотипні дії, направлені на стимуляцію органів чуття: надавлювання на очі, вертіння предметів перед очима, шарудіння папером, та ін. Вестибулярний апарат стимулюється стрибками, розгойдуваннями. Мовлення здебільшого складається з однотипних мовленевих штампів – команд адресованих будь кому з присутніх. Можливе виконання простих доручень які надає мати.. Характерним є надмірний зв'язок з матір'ю, неможливість розлучатися з нею навіть на короткий час. Інколи спостерігається спорідненість відчуженості до емоцій інших людей з надчутливістю до настроїв матері.

3 група РДА характеризується наявністю мови у вигляді емоційно забарвленого монологу, дитина здатна виражати власні потреби. Відмічається протиріччя намагань : намагання досягнення мети при швидкому пересиченні; лякливість, тривожність і потреба ще раз пережити травмуючі враження. Часто зустрічаються агресивні дії, жахливі сюжети малюнків.

4 група РДА – відноситься до найменш важких. Діти здатні до спілкування, у них збережені інтелектуальні функції. Вади мовлення проявляються в аграматизмах, ускладненнях при використанні займенників. Виражена надмірна потреба в захисті, заохоченні, емоційній підтримці з боку матері. У дітей цієї групи недостатньо гнучкості, різноманіття форм поведінки, часто виникають ритуальні форми поведінки як захист від страхів. Коло спілкування обмежене тільки близькими до дитини людьми, або добре їй знайомими. Під час розвитку можливе як поліпшення навичок спілкування, поступова адаптація, так і регрес, втрата раніше набутих навичок.

Аутизм — психічний розлад яким страждають 3-4 дитини з тисячі; здебільшого (75% випадків) це хлопчики. Аутична дитина жодного дня не проводить в реальному людському світі. Ніколи ні поглядом, ні посмішкою не демонструє що впізнає своїх батьків. Її мовлення розвивається дуже повільно і частіше за все стереотипно: вона не використовує займенник “Я” та обмежується повтором слів у відповідь на питання, дослівно відтворюючи його та використовуючи при цьому власні вигадані коди. Іноді така дитина береться без зупину повторювати якусь дію (наприклад автоматичні рухи по колу) або самотньо грає в тільки їй відомі ігри (наприклад годинами спостерігає за водою в калюжі). Можуть виникати деструктивні форми поведінки, що

спрямовані на неживі предмети та самого себе; дитина може без причини битися головою об стіну або дряпати власне обличчя. У неї спостерігається особлива прив'язаність до певних предметів, які вона нюхає, облизує чи куштує на смак. Дитина наполегливо відмовляється від окремих видів харчів, які потребують використання певної посуду, чи то приймається смакувати папір або камінці. Аутизм проявляється при відсутності або значному зниженні контактів, тобто зануренні у власний внутрішній світ. Відсутність контактів спостерігається як у відношенні до рідних та близьких, так і до однолітків. Аутична дитина, де б вона не знаходилася, поводить себе так начебто навколо неї нікого не існує. Відносно близьких спостерігається емоційна відчуженість та байдужість, що поєднуються з підвищеною вразливістю, надчутливістю до критичних зауважень та негативних коментарів її поведінки. Оскільки природньо істотне значення в житті дитини має людське обличчя, на яке вона орієнтується з часу народження, саме воно найчастіше стає сильним подразником для аутичних дітей, які намагаються уникати прямого погляду, довготривалого зорового контакту з оточуючими. Предмети, явища та деякі люди викликають у них стале почуття страху. Моторика і мовлення аутичних дітей відрізняється своєрідністю, особистісно відмінними властивостями. З перших власних кроків без допомоги дорослого і достатньо тривалий час вони зберігають незграбність рухів, з труднощами справляються з бігом та стрибками. Одним з основних показників раннього аутизму є характерні особливості мовлення. Нерідко при достатньо великому словниковому запасі діти не використовують мову для спілкування. Специфічним є ігнорування займенників : аутична дитина говорить про себе як про другу чи третю особу. При недостатньому розвитку комунікативної функції мови може спостерігатися підвищена потреба у словотворенні.

Діти-аутисти на відміну від здорових однолітків значно рідше скаржаться. На конфліктну ситуацію здебільшого реагують криком, агресивними діями, або займають пасивно-захисну позицію. За допомогою до дорослих звертаються дуже рідко. На жодному віковому етапі не грають з однолітками в сюжетні ігри, не приймають соціальних ролей та не відтворюють в грі ситуації, що відображають реальні життєві події та відносини: професійні, сімейні чи інші. Найбільш виразно при аутизмі проявляються асинхронії формування окремих функцій та систем: розвиток мови нерідко випереджає розвиток моторики, “абстрактне” мислення випереджає розвиток наглядно-дієвого і наглядно-образного мислення. Викривлення розвитку аутичних дітей може проявлятися в парадоксальному співіснуванні високого рівня розвитку мислених операцій, що значно вищий означеної вікової норми (у характерних однобічних здібностях (математичні, конструктивні і інші) та інтересах) і неспроможності в практичній діяльності, в засвоєнні побутових навичок, способів дій, у встановленні взаємовідношень з оточуючими. При вступі до школи у дітей цієї категорії ускладнене формування відповідних мотивів навчальної діяльності, що є наслідком недостатньої спрямованості на

спілкування та засвоєння соціальних норм. Особливу складність викликає довільна регуляція діяльності, що направлена на спілкування.

Синдром раннього дитячого аутизму відрізняється від інших аномалій більшою кількістю клінічних проявів таких, як дисгармонічність, та психологічні структурні розлади. Клініко-психологічна структура раннього аутизму, як особливої форми недорозвиненості, вперше була висвітлена Каннером і характеризується наступними показниками:

- аутизм як крайня (екстремальна) самотність дитини, що формує розлади його соціального розвитку не пов'язані з загальним рівнем інтелектуального розвитку;

- прагнення до постійності, що проявляється у вигляді стереотипних занять, зверх захоплення різними об'єктами, супротив змінам в навколишньому середовищі;

- особливо характерні затримка і ускладнення розвитку мови, не пов'язані з рівнем інтелектуального розвитку дитини;

- ранній прояв (до 2,5 років) патології психічного розвитку, здебільшого пов'язаний з особливими розладами психічного розвитку, ніж з його регресом.

Аутизм — це відхід від дійсності з фіксацією на власному внутрішньому світі, на афективних переживаннях. Як психопатологічний феномен це хворобливий варіант інтроверсії. Проявляється в емоційній та поведінковій відгороженості від всього реального, згортанні до мінімуму або повній відмові від спілкування, “занурення в себе”. На думку Е. Блейлера, аутистична думка це первинна ступінь розвитку мислення дитини, тобто мислення, що керується принципом задоволення, коли дитина раннього віку розмірковує за тими ж мотивами, за якими спонукають інші види діяльності пов'язані з отриманням задоволення. Таким чином цю форму мислення дитини раннього віку можна представити як суто біологічну діяльність, інстинктивного плану, направлену на отримання задоволення. Ж.Піаже тлумачив аутистичне мислення як наслідок ненаправленої і навіть сновидної думки тому, що вона має яскраве відтворення в сновидіннях дитини. Аутистичну думку Ж.Піаже характеризує не як думку в загальнолюдському сенсі, а як вільно існуючу мрійливість. Однак в процесі розвитку дитини відбуваються суперечливі зіткнення з соціальним середовищем, яке вимагає пристосування до способу мислення дорослих. В ньому дитина засвоює мову, яка вимагає чіткого розподілу думок. Мова потребує оформлення соціалізації думки. Поведінка дитини в суспільному середовищі вимагає від неї розуміння думок інших, відповіді на ці думки та повідомлення власних міркувань. Дитяче мислення як “особистісна власність” певного біологічного індивіда витісняється, замінюється формами мислення, які нав'язують дитині оточуючі. Проміжну або змішану форму між аутистичною, сновидною думкою дитини та соціалізованою, логічною думкою людини, що вже втратила «особистісну власність» і здійснюється в логічно підконтрольних формах та поняттях займає, на думку Ж.Піаже дитячий егоїзм.

Аутистичне мислення слід розуміти як таку систему мислення, коли думки спрямовуються не наявними задачами мисленевої діяльності, а

емоційними тенденціями і весь мисленевий процес таким чином підпорядковується логіці почуттів. Відмінністю аутичного мислення від реалістичного є те, що в функціонуванні реалістичного мислення емоційний процес грає другорядну роль, підпорядковуючись інтелектуальній направленості мисленевої діяльності, а при аутичному мисленні навпаки, інтелектуальний процес керується емоційним станом..Аутичне мислення уявляє собою своєрідну психологічну систему, в якій спостерігається не руйнування самих по собі інтелектуальних та емоційних компонентів, а патологічна зміна спорідненості їх взаємодії в мисленевій діяльності.

На сьогоднішній день в науковій літературі відсутнє однозначне визначення аутизму. Одні вчені відносять його до категорії розладів розвитку людини, інші до психічних захворювань. Остаточному визначенню заважає наявність питань на які наука не може дати обґрунтованих відповідей. Так раніше вважалося, що низькі інтелектуальні досягнення аутичних дітей були свідомою відмовою від соціальної взаємодії. Але з цього приводу виникає ряд питань на яких зосередив суспільну думку М.Раттер:

– Якщо низькі інтелектуальні досягнення результат відсутності соціальної мотивації, то всі діти без винятку демонстрували б однаково низькі результати за тестом IQ. Але така тенденція не спостерігається.

– Тести IQ мають велике прогностичне значення не тільки для аутичних дітей (особливо з низьким інтелектом), а й для дітей що не мають таких розладів, бо характеризують рівень успішності в школі та ступінь самостійності в подальшому житті.

– Крім того, поліпшення їх «психологічного стану» (оптимізація участі в суспільному житті) не призводить до підвищення коефіцієнта інтелекту.

– Цілий ряд досліджень показав, що показник IQ не залежить від мотивації.(Не заперечуючи вплив мотивації на виконання завдань, треба констатувати, що їх непомірна складність для дитини має вирішальне значення).

– Епілептичні напади у аутичних дітей асоціюються з низьким IQ: один з трьох розумово відсталих аутичних дітей страждає епілепсією; в той час як серед аутичних дітей з більш високим інтелектом напади епілепсії зустрічаються в одного з двадцяти. Цей факт не можна пояснити відсутністю соціальної участі або мотивацією.

Таким чином можна казати, що аутичні люди мають відмінний від нас когнітивний процес, їх мозок опрацьовує інформацію по іншому. Вони чують і бачать, але їх мозок вибирає відмінний шлях для обробки цієї інформації. Більшість аутичних людей також мають розумову відсталість, але їх проблеми в комунікації, соціальній поведінці та уяві неможна пояснити виключно затримкою розвитку. Щоб допомагати таким людям треба розуміти, що вони не тільки відстають у розвитку, а ще й відрізняються в багатьох інших параметрах. Діти,що страждають аутичними розладами мають інше уявлення про оточуючу дійсність, яке в наслідок біологічних змін дає викривлене сприйняття того, що відбувається навколо. Наявні істотні проблеми в функціонуванні процесу уяви,

тому важко сприймається подвійний зміст слів та ситуацій. Мисленеві процеси на відміну від здорових дітей не відрізняються гнучкістю. Між реальністю та свідомістю існує відмежування яке не дозволяє звичайним способом підтримувати розмову, соціально співробітничати та розділяти інтереси інших. Діти, що страждають аутизмом не намагаються повідомити інших людей про власні емоційні стани. Вони мають почуття, але їм важко їх проявляти і ще важче розуміти прояви почуттів у інших людей. Аутичні діти «диссимволічні» відносно до того, що вони чують: особливі труднощі виникають при аналізі значень абстрактної інформації, яка сприймається на слух, тобто вони іноді не в змозі зрозуміти, що приховано за означеним набором букв. У деяких з них диссимволічність проявляється і в зоровому сприйнятті.

Для багатьох людей, що страждають на аутизм, послідовність предметів і подій залишається за межами їх життєвого досвіду. Вони бачать дуже мало логічних зв'язків. Їм здається, що все в їхньому житті підпорядковується випадковості, їх оточують предмети, керувати якими вони не здатні. Подібна хаотичність сприйняття світу викликає страждання від відсутності сенсу життя. Аутичним дітям важко додавати значення до сприйняття і це основна відмінність їх пізнавального процесу. Ця особливість когнітивної патології проявляється у нездатності скоротити інформацію, що сприймається шляхом вилучення її основних елементів, відокремлюючи їх від другорядної інформації. Розлад цих процесів призводить до появи стереотипних і обмежених моделей поведінки, які добре запам'ятовуються і стають все більш неадекватними в умовах підвищення вимог до складних, гнучких способів поведінки. Саме в галузях розвитку мовлення і соціальної взаємодії, які власне і підпорядковуються гнучким та складним правилам, когнітивні розлади у аутичних дітей проявляються з особливою чіткістю.

Ехолалія (механічне повторення слів та речень, безпосереднє чи відстрочене) часто асоціюється з аутичними розладами. За даними наукових досліджень вербальній комунікації багатьом аутичним дітям притаманна ехолалія. Але не можна вважати її основним показником аутизму. Автори посилаються на «постійність первинної ситуації». Тобто фрази дитини мають своє конкретне походження і зберігають їх значення в подальшому. Відстрочена ехолалія може свідчити про намагання дитини яким-небудь чином долучитися до розмови. Це намагання спілкуватися маючи обмежений набір навичок та засобів. Відстрочена ехолалія за звичай не є несвідомим відтворенням мови, вона схожа на намагання взяти ситуацію під контроль наявними засобами. Коли завдання не можна виконати за допомогою лівої півкулі (що надає можливість аналізу значення того, що людина сприймає), тоді долучається права півкуля, але при цьому сприйняття набуває буквральності, без інтерпретації.

Приблизно половина людей з аутичними розладами мають вербальні навички. З них 75% можуть чітко повторити фрази, в той час як 25% мають ехолалію, але з низькою чіткістю фраз. Оскільки навіть обдаровані аутичні люди не мають достатньо високої інтелектуальної гнучкості, вони вимушені

частіше від здорових людей користуватися висловами і фразами які вони почули від інших і запам'ятали. Наявність достатньої кількості вербальних навичок не усуває складнощі спілкування у аутичних дітей і потребує «вербальної підтримки» При нормальному розвитку у дитини спочатку спостерігається ехолоалія, а потім вербальне мовлення використовується з метою саморегуляції, що в свою чергу сприяє виконанню різноманітних дій. Пізніше відбувається інтерналізація вербального мовлення. Внутрішнє мовлення допомагає регулювати дії людини. При аутизмі, навіть коли дитина має достатні вербальні навички, цей процес суттєво ускладнений. В реальності мовлення на багато складніше ніж те, що фактично розуміють в ньому люди з аутичними розладами. Таким чином погане розуміння – недорозвинене мовлення – хитка підтримка їх діям. Підсилення ефекту навчання різноманітними візуальними опорами стає для аутичних дітей засобом заспокоєння, звільнення від проблем притаманних аутизму. На засадах такого підходу, можна вважати за доцільне дотримання наступних умов:

1. Все, що занадто абстрактно, можна зробити конкретнішим за рахунок малюнків, схем, предметів, які мають більш низький рівень абстракції і таким чином не відсторонені від того, що дитина безпосередньо бачить. Самий абстрактний рівень за звичай не є найкращим, найкращий рівень той з яким дитина може вправлятися самостійно.

2. При візуальній підтримці комунікації можна досягти розуміння таких речей, які не можуть бути засвоєні в інший спосіб.

3. Візуальні засоби «вербальної підтримки» підвищують рівень адаптації до змін, надаючи мисленню більшої гнучкості. Діти з аутичними розладами легше приміряються до змін, якщо попереджені про них за допомогою візуальних засобів, бо рівень тривожності підвищують не самі зміни, а їх раптовість.

4. Візуальні засоби підвищують рівень самостійності дитини.

5. Чим більш самостійними стають діти, тим менше у них невдач і проблем у поведінці і спілкуванні.

6. Чим менше залишається стереотипних моделей поведінки за рахунок активної участі в різноманітних видах діяльності, тим адекватнішою дитина виглядає і має більше шансів на інтеграцію в суспільстві.

7. Візуальні засоби надають можливість подолання надмірної залежності аутичної дитини від конкретної людини і можуть супроводжувати її у новому середовищі, таким чином зміни не будуть мати руйнівних наслідків.

8. Візуальні засоби надають можливість дитини побачити проміжні кроки своєї наступної діяльності, що істотно полегшує розуміння послідовності подій їх пов'язаність з певним проміжком часу.

9. Візуальна підтримка комунікації допомагає подолати головну проблему аутичних розладів – пасивність, що провокується відсутністю засобів саморегуляції.

Соціальні правила діалогу – ще одна проблема при аутичних розладах. Діалог з аутичною людиною навіть з високим інтелектуальним рівнем може

перетворитися у монолог, бо для того, щоб відчувати себе на місці іншого потрібна певна інтелектуальна гнучкість. Навіть при наявності великого запасу слів проблема все одно залишається тому, що артист не розуміє самої ідеї діалогічного спілкування. Намагання аутичної дитини підтримувати діалог не підкріплюються наявністю для цього необхідних засобів. Ехолоалія не є для них чимось не звичним. Якщо дорослий використовує незрозумілі дитині слова, то вона повторює їх дослівно. Діти відтворюють набір слів не турбуючись відносно їх значення та відповідності ситуації. Звичайні діти можуть обрати ту чи іншу стратегію спілкування, у аутичних дітей такого вибору немає. Розуміння значення слів у аутичної дитини насамперед базується на тому, що вона бачить, тобто ототожнюється з певним конкретним предметом. Таке сприйняття робить спонтанне узагальнення неможливим.

Намагаючись зрозуміти почуття оточуючих їх людей, звичайні діти починають краще розуміти власні почуття. З самого народження аутичні діти позбавлені такої можливості. При аутизмі люди можуть переживати сильні почуття. Їх можуть охоплювати такі пристрасті яким вони самостійно не можуть дати ради, чи то усвідомити їх походження. Оцінити важливість або доречність почуттів в тій чи іншій ситуації, звичайна людина може за рахунок ретроспективи, переглядаючи власне життя як фільм. У аутичних людей така можливість відсутня. Кожний новий день для них розпочинається з боротьби з реальністю, яка схожа на мозаїку, тому їм важко зорієнтуватися у власних емоціях, а їх емоційний стан відрізняється нестабільністю. Незначні події, або деталі цих подій можуть справляти більше враження ніж важливі ситуації в їх житті. Однак діти з аутичними розладами можуть бути достатньо чутливі до емоційних станів інших людей і орієнтуватися на їх настрої. Але слід відмітити різницю між переживанням і розумінням настрою іншої людини. Контроль здатності до відчуття настрою і контроль розуміння почуттів здійснюється різними частинами мозку. При аутизмі здатність мати почуття і настрої присутня, а ось контроль за ними надто ускладнений. Якщо середовище максимально адаптоване до особливостей аутичної дитини, то у неї формуються позитивні почуття і насамперед до самої себе. Якщо ситуація зрозуміла і завдання відповідають здібностям, а навчальний матеріал не потребує додаткових пояснень, то загальний позитивний настрій аутичної дитини сприяє кращій адаптації до середовища, воно вже не має для неї агресивного забарвлення. Поведінка притаманна людині, що відчуває свою причетність до родинних зв'язків не відсутня і при аутичних розладах. Діти звертають увагу на батьків частіше ніж на незнайомих людей. Здебільшого це пов'язане з передбачуваністю батьківських дій. Навіть сама постійність присутності родичів формує певний зв'язок. Але прояви причетності в значній мірі ускладнені в ранньому віці. При аутизмі у дитини в наслідок біологічних розладів відсутній розвиток функцій, що відповідають за емоційний відклик і формування навичок рефлексії. Об'єкти здаються дитині більш передбачуваними ніж люди і дитина узнає про них більше ніж про людей, що її оточують. В наслідок того, що аутична дитина рідко ділиться емоціями і

досвідом з оточуючими, вона не набуває достатньо знань про емоції людей. Імітація теж не допомагає аутичній дитині навчитися добре розуміти людські почуття. Імітація важлива не тільки для розвитку мовлення і абстрактного мислення, але й для розуміння емоцій та соціальної поведінки. Імітація у аутичних дітей або відстає у розвитку, або суттєво відрізняється від стратегії нормального розвитку. Тому вони позбавлені можливості навчитися співпереживанню, зрозуміти почуття інших та з їх допомогою зорієнтуватися у власних почуттях. Якщо аутична дитина попадає в ситуацію, яка занадто для неї важка, де соціальні вимоги зависокі, навчальний матеріал вимагає здібностей уяви і форма комунікації максимально абстрактна, це може викликати у неї панічно негативну реакцію на все що її оточує.

Аутичні розлади в поєднанні з особистісними відмінностями створюють специфічну, індивідуально означену картину розвитку дитини. Ця означеність потребує індивідуального добору прийомів та методів навчання та виховання. Універсальними можна вважати лише етапи навчальної адаптації, що спрямовані полегшити дитині входження в нові для неї види діяльності:

– Перший етап пов'язаний з тривалістю подій. Щоб діти могли зрозуміти «розклад на день», для багатьох з них доцільно починати з двох послідовних дій (робота-гра). Після виконання роботи, можлива гра за бажанням. Таким чином дитині нав'язується певний ритм діяльності. Після того як засвоєне чередування двох дій планується розклад на весь день, потім на тиждень і подовження графіку роботи на місяць в залежності від можливостей дитини.

– Другий етап додає до засвоєних видів діяльності тренінг. Під час тренінгу дитина за допомогою дорослого відносить предмет у відведене для нього місце. При цьому вона має можливість попередньо з ним ознайомитись і тримати його в руках під час тренінгу. Таким чином закріплюється в пам'яті весь комплекс відчуттів пов'язаних з предметом і дитина вже без втручання дорослого і його коментарів зможе згадати з чим пов'язаний цей предмет, де він повинен бути та як ним користуватися.

– Третій етап пов'язаний з добором символів. Передуюче значення має не сам по собі вибір абстрактних символів, а досягнення найбільшої самостійності учнів. Доцільно використовувати велику кількість комбінованих форм: предмети приклеєні до карток, предмети разом з малюнками, написи на картках (при цьому зображення на картинках поступово зменшуються, а написи збільшуються). Попередньо слід готувати дитину до появи нового символу. Нова абстрактна інформація подається дозовано не порушуючи загального психологічного комфорту дитини.

При аутизмі функціональні навички формуються дуже повільно. Причиною цього є складнощі комунікації, соціальної взаємодії, а також величезні проблеми, що виникають при спонтанному узагальненні навичок. Все це створює ґрунтовні перешкоди в навчанні і потребує довгострокової програми взаємодії між «шкільним середовищем» та «середовищем проживання». Взаємодія з батьками не може обмежуватися формальним спілкуванням тому, що особливий тип мислення при аутичних розладах

підвищує небезпечність того, що навички, набуті в одному освітньому середовищі, не будуть спонтанно перенесені в іншу ситуацію. Нажаль люди, що страждають на аутичні розлади мають тенденцію до стагнації, вони начебто «застигають», набуваючі «обмежений репертуар поведінки».

Список використаних джерел

1. Блейхер В.М., Крук И.В. Патопсихологическая диагностика.-К.: Здоровье, 1986.-279с.
2. Валлон А. Психическое развитие ребенка.- М.: Просвещение, 1967.-196с.
3. Диагностика психического развития //Б.Банаштан,Б.Голуб и др. – Прага: Авиценум, - 1978 – 388с.
4. Каган В.Е. Аутизм у детей.
5. Ковалев В.В. Психиатрия детского возраста. – М.:Медицина, 1979.-606с.
6. Лурия А.Р. Проблемы высшей нервной деятельности нормального и аномального ребенка / Собр.соч. Т.11. – М., 1956.
7. Практикум по патопсихологии /Под ред. Зейгарник С.Я.,Николаевой В.Р.,Лебединского В.В. – М.: Изд-во МГУ, 1987. – 183с.
8. Психическая депривация в детском возрасте /И.Лагермейер, З.Матейчик. – Прага: Авиценум, 1984.-316с.
9. Спиваковская А.С. Нарушения игровой деятельности.- М.:Изд-во МГУ, 1980.- 132с.
10. Эмоциональные нарушения в детском возрасте и их коррекция / В.В.Лебединский, О.С.Никольская и др.-М.:Изд-во МГУ,1990.-197с.

Даценко О.А.

Дефінітивно – компонентна модель життєвого вчинку особистості

В умовах суспільних змін, соціально-економічної та духовної кризи все більшого значення набувають проблеми морального життя людини, її здатності до конструктивних, соціально схвалених дій та вчинків. Нове тисячоліття породило тип людини, яка загубилася у власному бутті, для якої місце сутнісного, сакрального займає ексцентричне, епатажне, а її духовний вимір заміщується економічним, ринковим, претендуючи на статус єдино можливої реальності буття. Це ті обставини, які змушують суспільство активно шукати протидію хибному становленню особистості молодій людині. Україй гостро постає проблема актуалізації її внутрішніх життєвих рушіїв, що охоплюють уявлення про життєвий вчинок. У цьому контексті особливе значення відводиться формі вияву людиною життєтворчих умінь. Визначаючи вчинок як умову і засіб її сутнісного самоствердження, вважаємо за доцільне розглядати вчинковий підхід як найбільш оптимальний і перспективний для розв'язання актуальних проблем виховання молоді.